

John le Carré

Volar en cercles

edicions

62

JOHN LE CARRÉ

Volar en cercles

Històries de la meva vida

Traducció de Marc Rubió

Edicions 62

Barcelona

Títol original: *The Pigeon Tunnel. Stories from My Life*
Copyright © David Cornwell, 2016

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 917021970 / 932720447).
Tots els drets reservats.

Primera edició: setembre del 2016

© de la traducció de l'anglès: Marc Rubió Rodon, 2016

© d'aquesta edició: Edicions 62, s. a.
Diagonal, 662-664. 08034 Barcelona.
info@edicions62.cat
www.edicions62.cat

Fotocomposició: Àtona Víctor Igual, s. l.
Aragó, 390. 08013 Barcelona
Imprès a Romanyà Valls

DIPÒSIT LEGAL: B. 5.482-2016
ISBN: 978-84-297-7514-3

ÍNDIX

Prefaci	7
Introducció	9
1. No maltractis el teu Servei Secret	25
2. Les lleis del doctor Globke	40
3. Visita oficial.....	53
4. La paella pel mànec.....	57
5. A qui correspongui.....	65
6. La roda de la justícia britànica	70
7. La deserció d'Ivan Serov.....	73
8. Un llegat.....	81
9. La innocència de Murat Kurnaz.....	93
10. Sobre el terreny.....	100
11. La trobada amb Jerry Westerby	111
12. Sol a Vientiane	116
13. Teatre del Real: balls amb Arafat	121
14. Teatre del Real: la Vil·la Brigitte.....	137
15. Teatre del Real: una qüestió de culpabilitat	145
16. Teatre del Real: termes afectuosos	150
17. El cavaller soviètic mor dins l'armadura.....	158

18.	El Salvatge Est: Moscou, 1993	174
19.	Sang i riquesa	188
20.	Els óssos més grans del jardí.....	200
21.	Entre els ingúixos.....	215
22.	El preu de Joseph Brodsky.....	221
23.	Una veu mal autoritzada	224
24.	El protector del seu germà.....	239
25.	Quel Panama!.....	257
26.	Infiltrat	271
27.	A la recerca dels senyors de la guerra	276
28.	Richard Burton em necessita	291
29.	Alec Guinness.....	308
30.	Obres mestres perdudes.....	314
31.	La corbata de Bernard Pivot.....	328
32.	Un dinar amb presoners.....	336
33.	El fill del pare de l'autor	342
34.	Al Reggie amb agraïment.....	390
35.	L'home més buscat.....	392
36.	La targeta de crèdit de Stephen Spender	405
37.	Consell per a un aspirant a novel·lista	407
38.	L'últim secret oficial	408
	Agraïments.....	413

NO MALTRACTIS EL TEU SERVEI SECRET

«Sé qui és, vostè», exclama Denis Healey, un exministre de Defensa britànic del Partit Laborista en una festa privada a la qual hem estat convidats tots dos, la mà estesa mentre s'abalança cap a mi des de la porta. «És un espia comunista, això és el que és, reconegui-ho».

De manera que jo ho reconec, com fan sempre els bons nois en aquests casos. I tothom riu, incloent-hi el meu amfitrió, lleugerament sorprès. I jo també ric, perquè sóc un bon noi i sé encaixar una broma com qualsevol, i perquè potser Denis Healey és una Gran Bèstia del Partit Laborista i un busca-raons polític, però també és un erudit i un humanista considerable, l'admiro i porta un parell de copes més que jo.

«Ets un cabronàs, Cornwell», em crida un directiu de mitjana edat de l'MI6, temps enrere col·lega meu, des de l'altra banda de la sala quan un grapat de membres de l'organització es reuneixen a Washington per a una recepció diplomàtica amb l'ambaixador britànic com a amfitrió. «Un cabronàs integral». L'home no esperava trobar-me, però ja que m'ha trobat està content de poder dir-me què pensa de mi per haver embrutat l'honor del Servei —el

nostre Servei, me cago en déna!— i per ridiculitzar homes i dones que estimen el seu país i no poden replicar. Està dret davant meu, una mica encorbat, com si es proposés deixar anar un cop de puny, i si unes mans diplomàtiques no l'haguessin calmat fins a fer-lo recular un pas, la premsa de l'endemà al matí hi hauria sucat pa.

La conversa del còctel torna a remuntar gradualment. Però no pas abans que jo hagi conclòs que el llibre que l'ha fet sortir de polleguera no és *L'espia que tornava del fred*, sinó el posterior, *El mirall dels espies*, que explica una història depriment d'un agent anglopolonès enviat a una missió a l'Alemanya de l'Est, on deixen que es podreixi. Desgraciadament, l'Alemanya de l'Est havia format part del districte del meu acusador en l'època en què havíem treballat junts. Em passa pel cap dir-li que Allen Dulles, director de la CIA retirat recentment, ha declarat que el llibre està molt més a prop de la realitat que l'anterior, però tinc por que això no faci altra cosa que enfurismar-lo més.

«¿Uns despietats, som, oi? Uns despietats i uns incompetents! Moltíssimes gràcies!».

El meu furiós excollega no és l'únic. Aquest mateix retret, en un to menys ferotge, me l'han fet repetidament al llarg de les últimes cinc dècades, no pas com una iniciativa sinistra o coordinada, sinó com el lament d'homes i dones ferits que consideren que fan una feina necessària.

«¿Per què es fica precisament amb nosaltres? Vostè sap com som de veritat». O més malèvolament: «Ara que s'ha fet ric a costa nostra, potser ens deixarà en pau una temporada».

I sempre, en algun punt, l'apesarat recordatori que el Servei no pot replicar, que està indefens per lluitar contra

la mala propaganda, que els seus èxits han de passar desapercebuts, que només pot ser conegut pels fracassos.

«No som en absolut tal com el nostre amfitrió ens descriu», diu Sir Maurice Oldfield severament a Sir Alec Guinness durant el dinar.

Oldfield és un excap del Servei Secret que més tard Margaret Thatcher va deixar a l'estacada, però en el moment de la nostra trobada només és un altre antic espia retirat.

«Sempre he volgut conèixer Sir Alec», em va dir amb la seva veu cordial del nord del país quan el vaig convidar. «Des que vaig seure davant seu al tren que venia de Winchester. Si hagués tingut valor, hi hauria encetat una conversa».

Guinness està a punt d'interpretar el meu agent secret George Smiley a l'adaptació televisiva que la BBC va fer d'*El talp*, i té ganes d'assaborir la companyia d'un antic espia de veritat. Però el dinar no va tan bé com jo esperava. Durant l'aperitiu, Oldfield elogia els criteris ètics del seu vell Servei i insinua, de la manera més agradable, que «el jove David» ha tacat el seu bon nom. Guinness, un antic oficial de la Marina, que des del moment de conèixer Oldfield s'ha autonomenat per ocupar els escalafons més elevats del Servei Secret, només pot remenar el cap sensatament i estar-hi d'acord. Mentre mengem el llenguado, Oldfield porta la seva tesi una mica més enllà:

«És el jove David i gent com ell», afirma mirant Guinness, cap a l'altra banda de la taula, i ignorant-me a mi, que sec al seu costat, «el que fa que al Servei li costi molt reclutar agents i fonts decents. Llegeixen els seus llibres i es desanimen. És natural». Davant d'això, Guinness abai-

xa les parpelles i remena el cap amb una mena de pesar, mentre jo pago el compte.

«Hauries de fer-te soci de l'Athenaeum, David», em diu Oldfield amablement, com si insinués que, d'alguna manera, això farà que sigui més bona persona. «Et proposaré jo mateix, esclar. T'agradaria, ¿oi que sí?».

I es gira cap a Guinness, mentre tots tres ens estem drets davant la porta del restaurant:

«Un plaer, Alec. Un honor, haig de dir. Estarem en contacte ben aviat, n'estic segur».

«I tant que sí», respon Guinness efusivament mentre els dos vells espies fan una encaixada.

Com si fos incapaç de renunciar a la presència del nostre convidat, Guinness se'l mira afectuosament mentre s'allunya vorera enllà: un senyor petit, vigorós i decidit, que camina a gambades, amb el paraigua endavant, i es perd entre la gent.

«¿Què et sembla si fem un últim conyac?», em proposa Guinness, i quan amb prou feines ens hem tornat a asseure comença l'interrogatori:

«Aquests botons de puny tan vulgars... ¿En porten tots els espies?».

No, Alec, em sembla que, simplement, al Maurice li agraden els botons de puny vulgars.

«I aquestes botes de camussa taronja tan cridaneres, amb soles de crepè. ¿Són per no fer soroll?».

Jo crec que de fet les porta per comoditat, Alec. El crepè cruix.

«Doncs aleshores digue'm una cosa». L'Alec ha agafat un got buit. L'inclina i hi dóna uns copets amb el dit gros. «He vist gent que fa això» —deliberadament, mira amb aire meditatiu dins del got mentre continua donant-li copets—,

«i he vist gent que fa això altre» —ara fa girar el dit per la vora del got amb el mateix gest contemplatiu. «Però no havia vist mai ningú que fes això». L'Alec fica el dit al got i el fa girar per dins. «¿Creus que busca rastres de verí?».

¿Ho diu de veritat? El nen que Guinness porta dins no ha dit mai res tan de veritat. Home, suposo que si el que buscava eren rastres de verí, ja se l'hauria begut, el verí, opino. Però l'Alec prefereix ignorar-me.

El fet que les botes de camussa d'Oldfield, amb soles de crepè o no, i el paraigua tancat que allargava endavant per temptejar el camí esdevinguessin accessoris essencials del retrat que Guinness va fer de George Smiley, el vell i atrafegat espia, forma part de la història recreativa. Últimament no m'he fixat en això dels botons de puny, però recordo que el nostre director va pensar que eren una mica exagerats, i va convèncer Guinness perquè els canviés per una cosa menys llampant.

L'altre llegat del nostre dinar va ser menys divertit, però més creatiu des del punt de vista artístic. El rebuig que Oldfield sentia per la meva obra —i sospito, per mi mateix— va colpir profundament l'ànima d'actor de Guinness, que no es podia estar de recordar-m'ho quan tenia la necessitat de subratllar el sentiment de culpabilitat de George Smiley; o, com li agradava insinuar a l'Alec, el meu.

Durant els últims cent anys i més, els nostres espies britànics han tingut una relació d'amor-odi agitada i de vegades hilarant amb els seus novel·listes avalotadors. Igual que els mateixos novel·listes, volen la imatge, volen el glamour, però no els demanis que aguantin crítiques burletes

o negatives. A principis del segle xx, els escriptors d'històries d'espies, que anaven pel que fa a qualitat des d'Erksine Childers fins a William Le Queux, passant per E. Phillips Oppenheim, van desencadenar un furor antigermànic tan gran que poden afirmar amb tota justícia que van fomentar el naixement d'un servei de seguretat estable. Fins llavors, se suposava que els cavallers no llegien cartes d'altres cavallers, encara que en realitat un munt de cavallers ho fessin. Amb la guerra del 1914-1918, va arribar el novel·lista Somerset Maugham, agent secret britànic —no gaire bo, segons es deia. Quan Winston Churchill es va queixar que el seu *Ashenden* violava la Llei de secrets oficials,¹ Maugham, amb l'amenaça d'un escàndol homosexual que penjava sobre seu, va cremar catorze històries inèdites i va ajornar la publicació de la resta fins al 1928.

Compton Mackenzie, novel·lista, biògraf i nacionalista escocès, no va ser tan fàcil d'acovardir. Declarat invàlid per a l'exèrcit a la Primera Guerra Mundial, va passar a l'MI6 i es va convertir en un cap competent del contraespionatge a la Grècia neutral. No obstant això, massa sovint va trobar absurds els seus superiors i les seves ordres i, com fan els escriptors, se'n va riure. El 1932 el van acusar de violar la Llei de secrets oficials i li van posar una multa de 100 lliures pel seu llibre autobiogràfic *Greek Memories*, que en efecte estava farcit d'indiscrecions escandaloses. Lluny d'aprendre la lliçó, es va venjar un any després amb el satíric *Water on the Brain*. He sentit dir que a l'expedient de Mackenzie de l'MI5 hi ha una carta amb

1. Agraïments al *Secret Service* de Christopher Andrew, publicat el 1985 per William Heineman.

una lletra enorme adreçada al director general i signada amb la tinta verda tradicional del cap del Servei Secret:

«El pitjor de tot», escriu el cap al seu company d'armes de l'altra banda de St. James's Park, «és que Mackenzie ha desvelat els símbols que es fan servir en la correspondència del Servei Secret,² alguns dels quals encara s'utilitzen». L'esperit de Mackenzie es deu estar fregant les mans ple de joia.

Però el desertor literari més impressionant de l'MI6 deu ser segurament Graham Greene, tot i que dubto que ell sabés fins a quin punt va estar a prop de seguir Mackenzie fins a l'Old Bailey.³ Un dels meus records més estimats del final dels anys cinquanta és el cafè que vaig compartir amb l'advocat de l'MI5 a l'excel·lent cantina del Servei de Seguretat. Era un individu bondadós, fumador de pipa, més advocat de família que no pas buròcrata, però aquell matí estava profundament preocupat. Havia arribat a la seva taula un exemplar no venal d'*El nostre home a l'Havana* i estava a mig llegir-lo. Quan li vaig dir que li envejava la sort que tenia, va sospirar i va remenar el cap. A aquest paio, el Greene, va dir, se l'hauria de portar als tribunals. Utilitzant informació obtinguda com a funcionari de l'MI6 durant la guerra, havia descrit amb exactitud la relació entre el cap d'estació d'una ambaixada britànica i un agent que treballava sobre el terreny. Hauria d'anar a la presó.

2. Tradicionalment, aquesta correspondència començava amb un codi de tres lletres que representava l'estació de l'MI6, seguit d'un número per indicar el membre de l'estació.

3. Nom amb què es coneix comunament el Tribunal Penal Central d'Anglaterra i Gal·les pel carrer on està situat. (*N. del t.*)

«I és un bon llibre», va lamentar. «Collonut. Aquest és el gran problema».

Vaig pentinar els diaris per trobar la notícia de la detenció de Greene, però va continuar lliure. Potser els peixos grossos de l'MI5 havien decidit que al capdavall era millor riure que plorar. Pel seu gest de clemència, Greene els va recompensar vint anys després amb *El factor humà*, on els va descriure no només com uns babaus sinó també com uns assassins. Però l'MI6 devia haver-li fet un toc d'alerta. En el pròleg d'*El factor humà*, Greene va amb compte d'assegurar que no ha infringit la Llei de secrets oficials. Si desenterreu un exemplar antic d'*El nostre home a l'Havana*, trobareu un descàrrec de responsabilitat semblant.

Però la història indica que els nostres pecats finalment s'obliden. Mackenzie va morir amb el títol de Sir i Greene amb l'Orde del Mèrit.

«A la seva nova novel·la, senyor», em pregunta un periodista americà seriós, «fa dir a un home sobre el seu personatge principal que si hagués pogut escriure no s'hauria convertit en un traïdor. ¿Em pot dir, sisplau, en què s'hauria convertit vostè si no hagués pogut escriure?».

Mentre busco una resposta segura per a aquesta pregunta perillosa, em plantejo si, al capdavall, els nostres serveis secrets no haurien d'estar agraïts als desertors literaris. Comparat amb el daltabaix que hauríem pogut provocar d'una altra manera, escriure ha estat tan inofensiu com jugar a construccions. Com deuen desitjar els nostres pobres i atribolats espies que Edward Snowden s'hagués dedicat a escriure novel·les.

I bé, ¿què hauria d'haver contestat al meu enfurit excompany de la festa diplomàtica que feia pinta de voler-me tombar d'un cop de puny? No hauria servit de res assenyalar que en alguns llibres he pintat la Intel·ligència britànica com una organització més competent del que m'hagi semblat mai en la vida real. O que un dels seus funcionaris més veterans va descriure *L'espia que tornava del fred* com «l'única operació d'un coi d'agent doble que hagi funcionat mai». O que, quan a la novel·la que el va fer enfadar tant descriu els jocs de guerra nostàlgics d'un ministeri britànic aïllat, potser vaig intentar una cosa una mica més ambiciosa que un tosc atac al seu Servei. I Déu me'n guard que li hagués afirmat que, si ets un novel·lista que mira d'explorar l'esperit d'un país, no és desenraonat fixar-se en un lloc com el Servei Secret. Hauria acabat estès a terra abans d'arribar al verb principal.

Pel que fa a aquesta idea que el Servei no pot replicar, bé, diria que en tot l'hemisferi occidental no hi ha ni una sola agència d'espies que hagi estat més consentida pels mitjans de comunicació del seu país que la nostra. Si digués «protegida» quedaria força curt. Els nostres sistemes de censura, tant els voluntaris com els que imposa una legislació vaga i draconiana, les nostres habilitats a l'hora d'entaular astutament amistats i la submissió col·lectiva del públic britànic a una vigilància general de dubtosa legalitat, són l'enveja de tot espia del món lliure i no lliure.

Tampoc hauria servit de res que hagués fet referència a les moltes memòries «aprovades» d'antics membres que retraten el Servei amb el vestit que li agrada lluir; o a les «històries oficials» que cobreixen amb un vel indulgent les seves atrocitats; o als innombrables articles falsejats

dels nostres diaris nacionals, sortits d'òpats molt més agradables que el que vaig tenir amb Maurice Oldfield.

¿I si hagués insinuat al meu irat amic que un escriptor que tracta els espies professionals com a éssers humans fallibles, igual que tots nosaltres, duu a terme un modest servei social —fins i tot, que Déu ens empari, una funció democràtica, atès que a la Gran Bretanya els nostres serveis secrets continuen sent, per bé o per mal, el refugi espiritual de la nostra elit política, social i industrial?

Perquè aquí, estimat excompany, és on arriba la meva deslleialtat. I aquí, estimat i desaparegut Lord Healey, és on arriba el meu comunisme, cosa que, ara que hi penso, no es pot dir de vostè en els seus anys de joventut.

Costa evocar, mig segle després, l'atmosfera de desconfiança que envaïa els passadissos del poder secret de Whitehall⁴ a finals dels cinquanta i principi dels seixanta. Jo tenia vint-i-cinc anys quan, el 1956, vaig entrar formalment a l'MI5 com a funcionari subaltern. Si hagués estat una mica més jove, em van assegurar, no m'haurien considerat un candidat idoni. El Five, com li dèiem, s'enorgullia de la seva maduresa. Desgraciadament, aquesta maduresa no va impedir que reclutés celebritats com Guy Burgess i Anthony Blunt i els altres tristos traïdors d'aquell període, els noms dels quals continuen formant part de la memòria col·lectiva britànica, com estrelles de futbol mig oblidades.

Jo havia entrat al Servei amb grans expectatives. Les me-

4. Nom del carrer de Londres on hi ha la majoria dels ministeris, utilitzat per referir-se en general a l'Administració britànica. (*N del t.*)

ves fites dins del món de la intel·ligència, per molt insignificants que fossin, m'havien deixat amb ganes de més. Els agents en cap amb qui havia treballat, en general, havien estat agradables, eficients i considerats. Havien apel·lat a la meua vocació i havien fet revifar el meu esperit de sacrifici, estroncat al col·legi privat. Com a funcionari d'intel·ligència del Servei Nacional a Àustria, havia viscut impressionat pels misteriosos civils que periòdicament baixaven al nostre campament anodí de Graz i hi infonien una mística que altrament, per desgràcia, hi faltava. No va ser fins que vaig entrar a la seva fortalesa que, de cop, vaig tocar de peus a terra.

Espiari un Partit Comunista Britànic en decadència, format per vint-i-cinc mil membres i que necessitava els confidents de l'MI5 per mantenir-se unit, no va satisfer les meves aspiracions. Tampoc la hipocresia amb què el Servei alimentava les seves. L'MI5, per bé o per mal, era l'àrbitre moral de les vides privades dels funcionaris i els científics de la Gran Bretanya. Segons el sistema de selecció del moment, els homosexuals i altres persones percebudes com a desviades es consideraven vulnerables al xantatge, i per tant tenien vetat l'accés a les feines secretes. Però sembla que el Servei no tenia problemes per ignorar els homosexuals que hi havia a les seves pròpies files, i el director general convivia obertament amb la seva secretària els dies de cada dia i amb la seva dona els caps de setmana, fins al punt de deixar instruccions escrites per al funcionari del torn de nit per si la seva dona trucava preguntant on era. Ara bé, pobra de la mecanògrafa del registre que portés una faldilla catalogada de massa curta o massa cenyida, o de l'administratiu casat que li piqués l'ullet.

Mentre que els escalafons més alts del Servei estaven co-

berts per vells supervivents dels gloriosos 1939-45, els intermedis els ocupaven antics policies de les colònies i oficials de districte provinents de l'Imperi de la Gran Bretanya en declivi. Per molta experiència que poguessin tenir a l'hora de sotmetre els nadius rebels prou temeraris per voler recuperar el seu país, estaven menys còmodes quan es tractava de protegir la mare pàtria, que amb prou feines coneixien. Per a ells, les classes treballadores britàniques eren tan volàtils i desconegudes com ho havien estat en el seu moment els derivixos amotinats. Els sindicats, als seus ulls, no eren altra cosa que organitzacions que feien de tapadora del comunisme.

Mentrestant, els joves caçadors d'espies com jo mateix, amb ànsies de preses més potents, rebien ordres de no perdre el temps buscant «il·legals» controlats pels soviètics, ja que se sabia de fonts irrefutables que en territori britànic no hi havia aquesta mena d'espies. No vaig descobrir mai qui era que ho sabia, o a través de qui se sabia. Amb quatre anys en vaig tenir prou. El 1960 vaig sol·licitar el trasllat a l'MI6 o, com van dir amb disgust els meus patrons, «als merdosos de l'altra banda del parc».

Però deixeu-me que en el moment de l'adéu reconegui un deute de gratitud que tinc amb l'MI5 i que no podré saldar mai del tot. Les lliçons d'escriptura en prosa més rigoroses que he rebut mai no van provenir d'un professor d'escola o d'un tutor universitari, encara menys d'una aula d'escriptura: em van arribar a través dels alts funcionaris de l'MI5, formats en la tradició clàssica, que ocupaven l'últim pis del quarter general de Curzon Street, a Mayfair, i que es van dedicar a analitzar els meus informes amb joiosa minuciositat i van cobrir de menyspreu les meves frases mal travades i els meus adverbis gratuïts, i

van omplir els marges de la meua prosa immortal amb comentaris com «redundant», «suprimeix», «justifica», «incoherent», «¿vol dir realment això?»». Des de llavors no he trobat cap editor tan exigent ni tan encertat.

La primavera del 1961 havia acabat el meu curs d'iniiciació a l'MI6, que em va dotar d'unes habilitats que no he necessitat mai i que vaig oblidar ràpidament. A la cerimònia de clausura el cap de formació del Servei, un veterà robust, amb les galtes rosades i vestit de tweed, ens va dir amb llàgrimes als ulls que havíem de tornar a casa i esperar ordres. Potser trigarien un temps a arribar. La raó —una cosa que, segons ens va jurar, no havia ni somniat que s'arribés a produir— era que havien desemmascarat un funcionari de llarga trajectòria al Servei i que havia tingut una generosa confiança de l'organisme: era un agent doble soviètic i es deia George Blake.

La magnitud de la traïció de Blake continua sent, fins i tot tenint en compte l'època, monumental: literalment centenars d'agents britànics traïts —Blake mateix no podia calcular quants eren; operacions d'escoltes secretes considerades vitals per a la seguretat del país, com ara, però no exclusivament, el túnel de Berlín, desbaratades abans de començar, i tot el daltabaix del personal, els pisos francs, els ordres de batalla i les estacions que l'MI6 tenia arreu del planeta. Blake, un agent sobre el terreny absolutament qualificat en els dos bàndols, era també un home que buscava Déu i que a l'època en què va ser desemmascarat ja havia abraçat el cristianisme, el judaisme i el comunisme, per aquest ordre. Empresonat a Wormwood Scrubs, d'on més tard va protagonitzar una cèlebre fugida, va ensenyar l'Alcorà als seus companys de cella.

Dos anys després de rebre la notícia inquietant de la traïció de George Blake, jo treballava de sotssecretari (polític) a l'ambaixada britànica de Bonn. El cap d'estació em va cridar al seu despatx un dia, al vespre, i em va informar, de manera estrictament confidencial, sobre el que qualsevol anglès llegiria l'endemà al diari vespertí: que Kim Philby, el brillant excap de contraespionatge de l'MI6, en el seu moment candidat a convertir-se en màxim responsable del Servei, era també un espia rus i que, com se'ns va fer saber de manera gradual, ho havia estat des del 1937.

Més endavant, en aquest llibre, llegireu una explicació de Nicholas Elliott, amic de Philby, confident i company en la guerra i en la pau, sobre la seva trobada final a Beirut, que va acabar amb la confessió parcial de Philby. I potser pensareu que l'explicació d'Elliott està misteriosament mancada d'ira o fins i tot d'indignació. La raó és molt senzilla. Els espies no són policies, ni tampoc són ben bé els realistes morals que a ells els agrada pensar que són. Si la teva missió a la vida és convèncer traïdors per a la teva causa, difícilment et pots queixar quan resulta que algú altre ha captat un dels teus, encara que te l'estimessis com un germà i un apreciat company, i compartissis amb ell tots els aspectes de la teva feina secreta. És una lliçó que jo ja tenia ben interioritzada a l'època en què vaig escriure *L'espia que tornava del fred*. I quan vaig escriure *El talp*, va ser la llum tèrbola de Kim Philby la que em va il·luminar el camí.

L'espionatge i l'escriptura de novel·les estan fets l'un per l'altre. Les dues coses requereixen estar atents a la transgressió humana i als nombrosos camins que porten a la traïció. Els que hem estat dins del paraigua secret no acabem de sortir-ne mai. Si abans d'entrar-hi no compartíem els

seus hàbits, després els compartirem per sempre més. Com a prova d'això, només cal que ens fixem en Graham Greene, i el relat anecdòtic del joc del gat i la rata que es va autoimposar amb l'FBI. Potser està recollit per un dels seus poc complaents biògrafs, però val més no mirar-ho.

Al final de la seva vida, Greene, novel·lista i exespia, estava convençut que l'FBI l'havia posat a la llista negra de procomunistes subversius. I tenia motius per pensar-ho, donades les nombroses visites que va fer a la Unió Soviètica, la lleialtat continuada i oberta al seu amic i company espia Kim Philby i els seus esforços inútils per reconciliar la causa catòlica romana amb la comunista. Quan es va aixecar el Mur de Berlín, Greene s'havia fotografiat al costat que no tocava mentre alhora explicava al món que hauria preferit ser allà que aquí. De fet, l'aversion de Greene pels Estats Units i la por que les declaracions radicals li passessin factura van arribar fins al punt que insistia que qualsevol trobada amb el seu editor americà es fes al costat canadenc de la frontera.

Llavors va arribar el dia en què Greene va poder demanar accés al seu expedient de l'FBI. Només contenia una entrada: que havia estat en companyia de la ballarina britànica Margot Fonteyn, políticament voluble, quan ella lluitava per la funesta causa del seu marit paralític i infidel, Roberto Arias.

L'espionatge no em va introduir en el secretisme. La dissimulació i l'engany van ser les armes necessàries de la meva infància. Durant l'adolescència tots som una mica espies, però jo en vaig ser un expert. Quan el món secret em va reclamar, per a mi va ser com tornar a casa. Els motius d'això val més deixar-los per a un capítol posterior titulat «Fill del pare de l'autor».